

בענין קיום מצוות מיראה ואהבה
אריה ליבוביץ

- I. Doing mitzvos out of יראה אות ית. חיי אדם כלל סת אות ית.
- A. Rashi לפרשת קדושים כיו - don't say that you don't want to do the issur, but that you would want to do it if not for God telling you otherwise.
- B. Rambam's distinction - שמונה פרקים ריש פרק ו' - better to have the יצר הרע for חוקים, but better to not even want to do them שכליות.
1. Critique of יעב"ץ שם - always more valuable to conquer a הרע. (see תפארת ישראל סוף קידושין)
2. נשיח בחקיד - while the logic of R' Yakov Emden is very strong, our avodah on logical mitzvos may be to make ourselves want to do them whereas our avodah for illogical mitzvos may be to subject our desires to God's desires.
- II. Doing mitzvos out of אהבה.
- A. Contradiction between two gemaras (Tanis and Pesachim) about doing לשמה:
1. תענית דף ז - שלא לשמה to do.
2. פסחים דף נ - should do even שלא לשמה.
3. נזיר כג - still counts as a mitzvah.
- B. Approaches to reconcile.
1. תוספות פסחים שם - depends if you are trying to corrupt torah or use it for honor. (see שפת אמת פסחים שם to understand Tosafos' question from Berachos)
2. שפת אמת תענית שם - it is not going to protect like torah normally does, but is still good to do.
3. ענף עץ אבות פ"א מ"ג - depends if you do what you are supposed to do or if you do extra.
- C. Rambam's approach.
1. The problem - הלכות תלמוד תורה ג'ה' הלכות תשובה י"ה' - only mentions torah, not mitzvos.
2. The approaches:
- a. ש"ת אגרו"מ או"ח ח"א סימן כ' - Rambam had a different גירסא. (maybe had a גירסא of "בתורה ובמדות").
- b. ש"ע הגר"ז הלכות ת"ת פ"ד ס"א בקונטרס אחרון - even torah where I might think that it accomplishes nothing because you aren't learning לעשות (but mitzvos at least you do the act) we still say to do it שלא לשמה because it will change eventually.
- c. הקדמת האגלי טל - it is לשיטתו that מצוות צריכות כונה and therefore שלא לשמה would be bad by mitzvos, but all agree תורה doesn't need כונה so you can be יוצא even שלא לשמה.
- D. Defining שלא לשמה:
1. Shulchan Aruch Harav assumed it means לעשות.
2. Tosafos said either לכבוד or לקנטר.
3. דברות מה שבת הערה צב - logically it should mean you want to do the mitzvah for an ulterior motive, but when you aren't even trying to do the mitzvah it should be nothing (but he rejects this based on גמרא פסחים דף נ)
- III. Doing to receive reward. פסחים דף ת - still גמור.
- A. Is this really the best way to give?
1. רש"י שם (כמו שהבינו בספר נשיח בחקיד עמ' קעט) - only for מצות צדקה, but hasn't fulfilled

אהבת ה'.

2. תוספות שם - question implies that he is perfect.

a. אהבת חסד ח"ב פכ"ג בהגהה - suggests to answer for Tosafos that it is צדיק גמור if you intend for both the mitzvah and the benefit, but if only for the benefit that is called שלא לשמה. (problem is that when you do it only for the benefit is it better not to be done "מתוך רב על מנת לקבל פרס" or better to be done "אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב על מנת לקבל פרס" (שלא לשמה?)

3. ספר החינוך מצוה תכד - צדקה is the exception to the rule.

a. It is difficult to understand the question of מנחת חינוך ותוספות in light of גמרא תענית that we can test God with tzedakah?

i. Perhaps proof to רמ"א י"ד רמ"ז to distinguish between regular tzedakah and מעשר כספים.

ii. פתחי תשובה שם ס"ק א' בשם משנת חכמים - you can only test to get rich but not for other benefit (יחיה בני). (probably because that is what God promised).

B. אבות פ"א משנה ג' - don't serve for reward.

1. רמב"ם פיהמ"ש שם and the ברטנורא שם explain the balance.

2. Supporting sources:

a. גמרא נדרים דף סב.

b. עבודה זרה יט.

c. רמב"ם ריש פרק חלק

1 - חיי אדם כלל סח אות יח

שיעשה מיראה ואפילו מצות המושכלות כמו צדקה וכיבוד אב וגול ועריות שהן דברים שהשכל מחייב לא יעשה או יעזבנה מחמת שהשכל מחייב אלא יעשה או יעזבנה עבור יראת ה' שהוא צוה על זה (כדאיתא אל יאמר אדם אי אפשי בחזיר אלא אפשי ואבי שבשמים צוה עליו).

2 - רש"י ויקרא פרק כ פסוק כו

ואבדל אתכם מן העמים להיות לי - אם אתם מוצדלים מהם הרי אתם שלי, ואם לאו הרי אתם של נצודלנך והצירוי. רבי אלעזר בן עזריה אומר מניין שלא יאמר אדם נפשי קלכ בצער חזיר, אי אפשי ללבוש כלאים, אכל יאמר אפשי, ומה אעשה ואצי שבשמים גזר עלי, תלמוד לומר ואבדל אתכם מן העמים להיות לי, שהכל הצדלנתכם מהם לשמי, פורש מן העצירה ומקבל עליו עול מלכות שמים:

3 - שמונה פרקים לרמב"ם פרק ו

אמרו הפילוסופים, שהמושל בנפשו, אף על פי שיעשה המעשים המעולים - הרי הוא עושה הטובות והוא מתאוה למעשי הרעות ומשתוקק להם, והוא ניפתל עם יצרו, ומתנגד במעשהו למה שיעירוהו אליו כוחו ותאוותו ותכונת נפשו, והוא עושה הטובות והוא מצטער בעשייתן. אבל המעולה - הרי הוא נמשך במעשהו אחר מה שיעירוהו אליו ותאוותו ותכונתו, ויעשה הטובות והוא מתאוה ומשתוקק להן. ובהסכמה מן הפילוסופים, שהמעולה יותר טוב ויותר שלם מן המושל בנפשו. אבל, אמרו, אפשר שיעמוד המושל בנפשו במקום שהמעולה עומד בהרבה מן הדברים, ומדרגתו פחותה בהכרח, להיותו מתאוה לפועל הרע, ואף על פי שלא יפעלהו, אבל תשוקתו לו היא תכונה רעה בנפש. וכבר אמר שלמה כיוצא בזה, אמר: +משלי כא, י+ "נפש רשע איוותה רע". ואמר בשמחת המעולה במעשה הטובות, והצטער מי שאינו מעולה בעשייתן, זה המאמר: +משלי כא, טו+ "שמחה לצדיק עשות משפט, ומחתה לפועלי און". הרי זה מה שייראה מדברי התורה, המתאים למה שזכרוהו הפילוסופים.

וכאשר חקרנו אחר דברי החכמים בזה הענין, מצאנו להם, שהמתאוה לעבירות ומשתוקק להן - יותר טוב ויותר שלם מאשר לא יתאוה להן ולא יצטער בהנחתן. עד שאמרו, שכל מה שיהיה האדם יותר טוב ויותר שלם - יהיו תשוקתו לעבירות וצערו בהנחתן יותר חזקים, והביאו בזה מעשיות, ואמרו: "כל הגדול מחברו יצרו גדול ממנו". לא די בזה, אלא שאמרו כי שכר המושל בנפשו גדול כפי שעור צערו במושלו בנפשו, ואמרו: "לפום צערא אגרא". ויתר על כן, שהם ציוו שיהיה האדם מושל בנפשו, והזהירו מלומר: אני בטבעי איני מתאוה לזאת העבירה, ואפילו לא אסרתה התורה, והוא אומרם: "רבן שמעון בן גמליאל אומר, לא יאמר אדם אי אפשי לאכול בשר בחלב, אי אפשי ללבוש שעטנז, אי אפשי לבוא על הערה, אלא אפשי, ומה אעשה ואבי שבשמים גזר עלי".

ולפי המובן מפשטי שני הדברים בתחילת המחשבה, הרי שני המאמרים סותרים זה את זה. ואין הדבר כן, אלא שניהם אמת, ואין ביניהם מחלוקת כלל. וזה, שהרעות אשר הן אצל הפילוסופים רעות - הן אשר אמרו שמי שלא יתאוה להן יותר טוב ממי שיתאוה להן וימשול בנפשו מהן, והם הדברים המפורסמים אצל בני האדם כולם שהם רעות, כשפיכות דמים, וגניבה, וגזל, והונאה, והזק למי שלא הרע, וגמול רע למיטיב, וזלזול הורים, וכיוצא באלה. והן המצוות אשר יאמרו עליהן החכמים עליהם השלום: "דברים שאלמלי לא נכתבו ראויים היו לכותבן", ויקראון קצת חכמינו האחרונים אשר חלו חולי 'המדברים': 'המצוות השכליות'. ואין ספק כי הנפש אשר תתאוה לדבר מהם ותשתוקק אליו - היא נפש חסירה, וכי הנפש המעולה לא תתאוה לדבר מאלה הרעות כלל, ולא תצטער בהימנעה מהן. אבל הדברים אשר אמרו החכמים שהמושל בנפשו מהם יותר טוב ושכרו יותר גדול - הן המצוות השמעייות, וזה נכון, כי אלמלא התורה לא היו רעות כלל, ולפיכך אמרו שצריך האדם להניח נפשו על אהבתם, ולא ישים מונעו מהם אלא התורה.

והתבונן בחכמתם, עליהם השלום, ובמה המשילו. שהוא לא אמר: לא יאמר אדם אי אפשי להרוג את הנפש, אי אפשי לגנוב, אי אפשי לכזב, אלא אפשי ומה וכו', ואמנם הביא דברים כולם שימעיים: בשר בחלב, ולבשת שעטנז ועריות. ואלה המצוות וכיוצא בהן הן אשר יקראן ה': 'חוקותי', אמרו: "חוקים שחקקתי לך ואין לך רשות להרהר בהם, ואומות העולם משיבין עליהן, והשטן מקטרט עליהן, כגון פרה אדומה ושעיר המשתלח" וכו'. ואותן אשר קראון האחרונים 'שכליות' - ייקראו: 'מצוות', כמו שבארו החכמים.

4 - הגהות היעב"ץ שם

וכל שיצרו גדול וחזק בהן שטבעו יותר נוטה להם ועם כל זה הוא מושל בנפשו וכובשה מפני אהבת קונו הרי זה ודאי משובח יותר ושכרו גדול ביתר שאת ממי שאין טעבו מטחו לעבור עליהן ואינו מוצא צער ונוק בהמנעו וכו'.

מפני שהראו גבורה גדולה ועשו מלחמה חזקה עם היצר שהכריחם בודאי בכח גדול וכו' אלו ודאי ראויים לשכר עצום נפלא יתר הרבה ממי ששוקט ועושה טוב במנוחה מבלי אויב מאין שטן מסית ומזיח וכו' ואולם דרך הפילוסופים אינו דרך התורה וכו' אבל התאב לעברות המפורסמות ומניחן מפני ציווי בוראו ודאי טוב ממנו.

5 - תפארת ישראל סוף מס' קידושין

הוא על פי מה שמצאתי כתוב דבר נחמד שכשהוציא משה רבינו ע"ה את ישראל ממצרים שמעו עמים ירגזון וגי' ויתמהו מאד על זה האיש משה כי על ידו נעשו כל הגבורות והנפלאות האלו. ולכן התעורר מלך ערביי א' וישלח צייר מובחר לצייר תמונת המנהיג הגדול הזה ולהביאו אליו. וילך הצייר ויצויר תמונתו ויביאהו לפני המלך. וישלח שוב המלך ויביא ויאסף יחדיו כל חכמי חרשים אשר לו, וישאל להם לשפוט על פי פרצוף פניו של משה כפי המצוייר לדעת תכונת טבעו ומדותיו ובמה כחו גדול. וישיבו כל החכמים יחדו אל המלך ואמרו אם נשפט על פי ציור קלסתר פניו של היש הזה המפורסם לגדול נאמר לאדונינו כי הוא רע מעללים בגאות וחמדת הממון ובשרירות הלב ובכל חסרונות שבעולם שיגנו נפש אדם המעלה, ויקצוף המלך מאד ויאמר מה זה? הכי תתעללו בי? הלא בכל אלה שמעתי מכל עבר ופינה בהפך מזה האיש הגדול! ויחרדו האנשים מאד וישיבו את המלך בשפל קול התחנה, ויתנצלו א"ע הצייר והחכמים כל אחד בחסרון ידיעת חבירו. הצייר אמר אני ציירתי כהוגן והחכמים שגו בידיעתם, והחכמים גללו כל החסרון על הצייר שלא צייר תמונת משה כהוגן. והמלך אשר נכסף לדעת מי משניהן יצדק נסע ברכבו ובפרשיו ויבוא אל תוך מחנה ישראל, ובבואו וישא עיניו וירא את משה איש אלקים מרחוק, וימהר ויקח את הציור מתוך חצנו ויבט והנהו כתמונתו וכצלמו כאשר ציירו הצייר קולע אל השערה ולא יחטא. ויפג לבו ויפלא ויתמה עד מאוד וילך ויבוא בעצמו אל אהל איש האלקים ויכרע וישתחוה לאפיו ויספר למשה כל הדברים האלה אשר נעשו. ויאמר עוד בי אדוני איש האלקים הנני קודם ראיתי פניך פני אלקים אמרתי אך אולי הצייר שגה במלאכתו לבעבור חכמי מפורסמים לבקיאים מאד בחכמת הפיזיאנאמי ואין דוגמתם, אך עתה אחרי ראיתי כי תמונתך מכוונת אל הציור אשר הביא הצייר לא נותר בו נשמה רק לומר כי חכמי בגדו בי וכי חכמי אליל הם וחכמת מה להם והם אוכלי שולחני ויתעוני מאז בהבליהם. ויען משה איש אלקים ויאמר לא כן, גם הצייר גם חכמך נפלאים הם בידיעתם וחכמתם אולם דע לך כי לולי הייתי בטבע באמת כפי ששמעת ממדותי לא טוב אנוכי מבול עץ יבש כי גם ממנו נמנעו ונחשכו כל חסרונות האדם. ואם כן הכי בעבור זה אהיה יקר בעיני אלקים ואדם אמנם כן ידידי לא אבוש לומר לך כי כל החסרונות אשר שפטו עלי חכמך כולם קשורים בי בטבע ואפשר עוד יותר מאשר שפטו חכמך. ואני בכח אמי. הנה התחזקתי ורדיתי וכבשתי אותם עד אשר קניתי לי הפוכים לטבע שני, ולכן ובעבור זה יקרתי והתכבדתי בשמים ממעל ובארץ מתחת...

6 - נשיח בחקך עמ' קפח

והאמת נלענ"ד דודאי טענותיו של היעב"ץ צדוקים הם דמילתא דמסתברא הוא דלפום צערא אגרא ולפי גודל הנסיון הוא מקבל שכר יותר. מ"מ אין סברתו מספיק לסתור דברי הרמב"ם שהרי עיקר כוונת הרמב"ם בחילוקו הוא דבמצות שכליות הגם שאף בזה הוא מקבל שכר יותר לפי מה שמצטער בשמירתו מ"מ עיקר עבודתו ותכלית הבריאה הוא לא רק למנוע מלעשות מעשים רעים אלא לשבור את יצרו ולטהר מחשבתו ולהשריש הרצון לעבור על עבירות כאלו מכל וכל. כלומר, בהתחלת העבודה הוא רק מונע ממעשה הרע הזה אבל אחר ששנה ושילש בזה נעשה לו כטבע שניה עד שמגיע למעלת החסידות שאין רצונו לעבור עליהם כלל. משא"כ בחוקים ומצות שלולי שהזירה התורה עליהם לא היה שייך לאסרם מצד השכל אין העבודה במצות כאלו לשבור התאוה והיצר לעבור עליהם. אלא עיקר העבודה במצות בשר בחלב ולבישת שעטנו הוא למנוע ממעשה ולא לשבור את יצרו והוא מונע מלעבור רק מפני שהזירה התורה עליו ואמר אפשי ומה אעשה שאבי שבשמים גזר עלי.

7 - תלמוד בבלי מסכת תענית דף ז עמוד א

רבא רמי: כתיב יערף כמטר לקחי, וכתיב תזל כטל אמרתי! - אם תלמיד חכם הגון הוא - כטל, ואם לאו - עורפרו כמטר. תניא, היה רבי בנאה אומר: כל העוסק בתורה לשמה תורתו נעשית לו סם חיים, שנאמר +משלי ג'+ עץ חיים היא למחזיקים בה, ואומר +משלי ג'+ רפאות תהי לשרך, ואומר +משלי ח'+ כי מצאי מצא חיים. וכל העוסק בתורה שלא לשמה נעשית לו סם המות, שנאמר יערף כמטר לקחי, ואין עריפה אלא הריגה, שנאמר +דברים כ"א'+ וערפו שם את העגלה בנחל.

8 - תלמוד בבלי מסכת פסחים דף נ עמוד ב

רבה רמי: כתיב +תהלים נז+ כי גדל עד שמים חסדך וכתוב +תהלים קח+ כי גדל מעל שמים חסדך, הא כיצד? כאן - בעושיין לשמה, וכאן - בעושיין שלא לשמה. וכדבר יהודה, דאמר רב יהודה אמר רב: לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצות אף על פי שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה - בא לשמה.

9 - תלמוד בבלי מסכת נזיר דף כג עמוד א

אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן, מאי דכתיב: +הושע יד+ כי ישרים דרכי ה' וצדיקים ילכו בם ופושעים יכשלו בם; משל, לשני בני אדם שצלו את פסחיהן, אחד אכלו לשום מצוה ואחד אכלו לשום אכילה גסה, זה שאכלו לשום מצוה - וצדיקים ילכו בם, וזה שאכלו לשום אכילה גסה - ופושעים יכשלו בם. אמר ליה ר"ל: האי רשע קרית ליה? נהי דלא קא עביד מצוה מן המובחר, פסח מיהא קא עביד!

10 - תוספות מסכת פסחים דף נ עמוד ב

וכאן בעושיים שלא לשמה וכדבר יהודה - תימה (דרב) גופיה אמר בפ"ב דברכות (ד' יז.) כל העוסק בתורה שלא לשמה נוח לו שלא נברא ואור"י דהתם מיירי כגון שלומד כדי להתייחר ולקנטר ולקפח את חבירו בהלכה ואינו לומד ע"מ לעשות אבל הכא מיירי דומיא דההיא דלעיל יש שפל ונשכר דלא עביד כוליה שבתא ולא במעלי שבתא שאין מתכוון לשום רעה אלא מתוך עצלות אפ"ה גדול עד שמים חסדך.

11 - שפת אמת מסכת פסחים דף נ עמוד ב

בתוס' ד"ה וכאן הקשו דברכות אמרינן דהעוסק בתורה שלא לשמה נוח לו שלא נברא לכאורה קשה דמנין להם שהקפידא שם הוא ע"י הלימוד שלא לשמה ואם לא ה' לומד כלל ה' יותר טוב דילמא אדרבה אם לא ה' לומד כלל פשיטא דנוח לו שלא נברא אלא דגם אם לומד כל שאינו לשמה נוח לו של"נ ואעפ"כ שפיר ראוי לו לעסוק כדי שיבוא אל לשמה וצ"ל דהתוס' מדייקי מדלא אמר כל שאינו עוסק בתורה לשמה נוח לו שלא נברא רק כל העוסק שלא לשמה א"כ נראה דהעוסק שלא לשמה גרע מאם לא ה' לומד כלל

12 - שפת אמת מסכת תענית דף ז עמוד א

בגמ' העוסק בתורה לשמה תורתו נעשית לו סם חיים, פי שהגם שידוע שהתורה נותנת חיים לעושי' אבל הוא לומד לשם התורה ואינו מכין לטובתו אז התורה נעשית לו סם חיים כדדריש עץ חיים למחזיקים בה פי בגוף התורה לא כדי להפיק חיים ממנה, וכן רפאות תה' היא מצד עצמותה בהיסח דעת הלומד וכן מוצאי מצא חיים פי כן שהוא לומד כדי למצוא דרך הש"י אז מצא חיים כמו מציאה שהיא בהיסח הדעת, ובלומד שלא לשמה רק לעשותה קרדום לחפור ולמצוא החיים אז נהפכת לו לסם מות היינו שאינה שומרת אותו ונענש ביסורים ומ"מ היא לטובה שמביאתו לשוב מדרכיו וללמוד לשמה כדהביאו התוס' לעולם ילמד אדם כו' ותל' התוס' דחוק, וגם בלא"ה לא מסתבר שהתורה תה' סם המות ממש רק שיש רפואה וסם מן התורה בשובה ונחת ויש סם בקשוי ובעונשין בעוה"ז כדי להטיב מעשיו ותדע שהרי יערוף כמטר כו':

13 - ענף עץ אבות פ"א מ"ג

ולבאורה יש להעיד מכאן על מ"ש בגמרא (ברכות כח.), ר' זירא כשהיה חלש מגורסתו, היה הולך ויושב ליד בית המדרש של ר' גתן בר מובי, אמר כשיהיו עוברים ושבים חכמי בית המדרש אעמוד לפניהם "ואקבל שבר". ואיך עשה כן על מנת לקבל שבר. ונראה לתרץ על פי מ"ש מהר"ש פרימו שאף על פי שהעושה מצוה חיובית כסדרה, צריך לעשותה שלא על מנת לקבל פרס, אבל אם הוא פטור ממנה, ומחייב את עצמו לעשות המצוה מותר. ותירץ בזה קושית התוס' (ראש השנה ד.) אהא דאמרינן התם, האומר סלע זו לצדקה על מנת שיחיה בני, או על מנת שאוכה לחיי עולם הבא הרי זה צדיק גמור. והא חנן אל תהיו כעבדים המשמשים את הרב על מנת לקבל פרס, ולפי האמור יש לומר דמיירי שעושה צדקה יותר מחיובו, כדי שיחיה בנו, ובכהאי גוונא שפיר דמי. ועל פי זה תירץ מרן החיד"א בספר מראית העין (עבודה זרה יז.) מה

שאמרו בעבודה זרה (שם), ר' חגיגא ור' יונתן היו מהלכים בדרך, הגיעו לשני שבילים, אחד פתוח לכנסיה של עבודה זרה, והשני פתוח לבית בושח של זונות, אמר חכם אחד לחבירו בא ונלך בשביל הזה הפתוח לבית זונות, ונכבוש את יצרנו הרע "ונקבל שבר". ואיך עשו על מנת לקבל פרס. ולפי דברי מהר"ש פרימו נחא, שכיון שאינם מחוייבים ללכת דוקא בשביל הפתוח לבית זונות, והולכים בדרך ההיא כדי לכפות הוצר, מותר לעשות על מנת לקבל פרס. ובספרו פני דוד (פרישת ראה אות לא) פירש בזה מה שכתוב נתן נתן לו, כי בגלל הדבר הזה יברכך ה' אלקיך, ככל מעשך, ובכל משלח ידך. כלומר שאם לאחר נתינת ראשונה לצדקה, חזר ונתן לתוספת על המצוה, וזה "נתן נתן לו", מותר לעשות על מנת שבגלל הדבר הזה יתברך מהשם יתברך בכל מעשה ידיו. וכן פירש עוד בספרו אהבת דוד (דרוש י') מה שאמרו חז"ל (בסוטה יד.) על משה שהיה מפציר מאד להבנם

לארץ, לקיים המצות שתלויות בארץ, ואמר לו הקב"ה כלום אתה מבקש אלא ליטול שכר מעלה אני עליך כאילו עשיתם, שנאמר לכן אחלק לו ברכים ואת עצומים יחלק שלל. כאברהם יצחק ויעקב שהיו עצומים בתורה ובמצות, ולכאורה איך אומר הקב"ה למשה כלום אתה מבקש אלא לקבל שכר, וכי משה רבינו עושה על מנת לקבל שכר. ולפי האמור נחא, שבאמת משה השלים תיקונו, ולא היה חייב להכנס לארץ לקיים המצות התלויות בה, וכשבקש מהקב"ה שבכל זאת יכניסוהו לארץ לקיים המצות הוא יותר מחויבו הדגיל, ואו רשאי היה לעשות על מנת לקבל פרס. ע"ש. והבא נמי שרבי זירא אינו חייב ללכת לשבת ליד בית המדרש, ולפי חולשתו היה לו ללכת לנוח על משכבו, והוא הולך בכונה כדי לקיים מצות קימה בפני החכמים רשאי לעשות על מנת לקבל פרס. וכן פירש הגר"א מוילנא מה שנאמר אצל רות, "ישלם ה' פעלך והיה משכורתך שלמה מעם ה' אשר באת לחסות תחת כנפיו", שהן אמת

שעבודתינו להשם יתברך צריכה להיות שלא על מנת לקבל שכר, כי איך נרחיב עוז לבקש שכר על עבודתנו, היתכן שיבקש עבד עולם שכר מרבו? והלא כל גופו קנוי לו להשתעבד בו. והקדוש ברוך הוא על מנת כן הוציאנו ממצרים להיות לו לעבדים, כמו שנאמר כי לי בני ישראל עבדים, עבדי הם אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים. אולם כל זה שייך בישראל, אבל רות שהיתה גוורת ולא היתה בכלל גאולת מצרים, והכניסה עצמה לחיוב המצות על ידי שנתגיורת, יכולה היא לבקש שכר על עבודתה, כי מרצונה הטוב בחרה במצות השם יתברך, ולכן אמר לה בועז, והיה משכורתך שלמה, ותוכלי לבקש שכר מפני שבאת לחסות תחת כנפיו, שלא היית בכלל גאולת מצרים, ומעצמך באת והיית עצמך במצות השי"ת. וברוך הוא שתמלי שברך. (קול אליהו).

14 - רמב"ם הלכות תלמוד תורה פרק ג הלכה ה

תחלת דינו של אדם אינו נידון אלא על התלמוד ואחר כך על שאר מעשיו, לפיכך אמרו חכמים לעולם יעסוק אדם בתורה בין לשמה בין שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה.

15 - רמב"ם הלכות תשובה פרק י הלכה ה

כל העוסק בתורה כדי לקבל שכר או כדי שלא תגיע עליו פורענות הרי זה עוסק שלא לשמה, וכל העוסק בה לא ליראה ולא לקבל שכר אלא מפני אהבת אדון כל הארץ שצוה בה הרי זה עוסק בה לשמה, ואמרו חכמים לעולם יעסוק אדם בתורה ואפילו שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה, לפיכך כשמלמדו את הקטנים ואת הנשים וכלל עמי הארץ אין מלמדו אותן אלא לעבוד מיראה וכדי לקבל שכר, עד שתרבה דעתן ויתחכמו חכמה יתירה מגלים להם רז זה מעט מעט ומרגילין אותן לענין זה בנחת עד ששיגורו וידעוהו ויעבדוהו מאהבה.

16 - שו"ת אגרות משה חלק או"ח א סימן כ

באור בחלוק פרש"י ופ"י ר' יונה בעל שלא ברכו בתורה תחלה ב' דחוהמ"פ תש"י. מע"כ ידידי הרב הגאון מהר"ר ישראל פורת שליט"א.

מה שהקשה כתר"ה על הר"ן נדרים דף פ"א שעל שלא ברכו בתורה תחלה הביא ממגילת סתרים של ר' יונה שזה היה משום שלא היתה התורה חשובה בעיניהם, והא גם רש"י בב"מ דף פ"ה פ"ה כן. נלע"ד שהם ב' פירושים ופליגי. דהא יש לפרש דמה שלא ברכו היה משום שסברו דלמוד התורה אינה מצוה מצד עצמה כשאר מצות אלא רק כדי שידעו איך לקיים המצות (ובחדושי בארתי בבאור למוד גדול שמביא לידי מעשה לתרץ סתירת דברי רש"י ב"ק מרש"י קידושין וקושית התוס'), ולכן לא ברכו עליה כיון שהוא רק כדי שיהיה האפשרות לקיים מצות ולא עדיף מעשית סוכה שאין מברכין כדאיתא במנחות דף מ"ב. ונענשו על זה משום שתורה היא מצוה ללומדה בעצם לא רק בשביל שמזה ידעו איך לקיים מצות אחרות והיא עוד מצוה עדיפא כדאיתא במתני' ריש פאה ותלמוד תורה כנגד כולם, ואולי העדיפות הוא רק מצד שמביא לידי מעשה ונמצאו שניהם בידו כרש"י קידושין דף מ', או גם בעצם היא עדיפא כדמוכרח לומר כן למ"ד בירושלמי שם אפ"י כל מצותיה של תורה אינן שוות לדבר אחד מן התורה והובא בר"ש. עכ"פ זה שחשבו שלמוד התורה אינה מצוה בעצם אלא עצה וסבה לקיום מצות אחרות הוא חטא גדול

שמבטל חשיבות וכבוד התורה שהוא יסוד בריאת וקיום העולם שלכן נענשו עליה. וזהו כוונת פרש"י דכיון דלא מברכי גליא דעתייהו דאינה מתנה חשובה להם פ' ענין עסק למוד התורה עצמה אלא רק קיום המצות הוא המתנה החשובה להם ולמוד התורה הוא רק עצה וסבה לקיום המצות. גם יש לפרש לפ"י באור מלת חשובה שברש"י לא ענין חשיבות ומעלה אלא מלשון סברא ומחשבה שהכוונה שהם חושבין שאינה מתנה כלל מצד עצמה דהא רק אז לא יהו מברכין דאם גם הם סברו שהוא מצוה מצ"ע = מצד עצמה = אך שאינה מצוה להעדיפה משאר מצות או אף שסברו שהיא קטנה משאר מצות נמי היה להו לברך ולכן צריך לומר שהם חשבו שאינה מצוה מצ"ע כלל כדלעיל.

אבל ר' יונה לא מפרש כן, דהא אם סברו כן היו שוגגין ולא היו חייבין עונש גדול כ"כ (וטעם רש"י אולי הוא משום שלת"ח שגגות נעשו כזדונות כדאיתא בב"מ דף ל"ג ובפרט בכבוד התורה שמביא לעזיבת התורה שחמור מאד) לכן פ' דידעו שלמוד התורה היא מצוה גדולה אך מ"מ חטאו במזיד שלא למדו התורה לשמה משום שלא היתה התורה חשובה בעיניהם ללומדה מצד חשיבותה דעניי ההבל כבוד ופרנסה היו יותר חשובין בעיניהם מצד חטאם שהחשיבו עניי ההבל יותר ולכן לא ברכו כיון שמצד חטאם הרע לא רצו ללמד מחמת המצוה. ואף שלדינא הא לכאורה היו צריכין לברך אף שלמדו שלא לשמה דהא גם שלא לשמה צריך אדם לעסוק בתורה כדאר"י אמר רב בכמה דוכתי. ונהי שלא קשה מה שלכאורה תמוה אך נתחייבו עונש ע"מ שלמדו שלא לשמה הא אדרבה גם שכן יש ללומדים אף שלא לשמה, ולא משמע שלמדו לקנטר דאם לקנטר היה זה דבר הניכר גם לחכמים ונביאים ולמה פ' שרק הקב"ה היודע עמקי הלב ידע זה, אלא משמע שרק שלא לשמה למדו אבל לא לקנטר שזה לא ניכר לבריות כוונת האדם, וא"כ איך נתחייבו עונש, דיש לומר דיסבור הר' יונה שרק מחמת שסופו לבא לשמה הוא מצוה כדמסיק שמתוך שלא לשמה בא לשמה, ויפרש שהוא עיקר טעם בזה שנחשב מצוה ולכן באלו שבזמן החורבן ידע הקב"ה היודע עתידות ועמקי הלב שכ"כ היו שקועים במחשבתם הרעה שלא יבואו מזה לידי לשמה, אבל הם שלא ידעו זה הא אף שידעו שלומדים שלא לשמה היה להן לברך. אולי יש לפרש כוונת הר' יונה שלכן זלזלו בהברכה לא מצד שהם פטורין לפי מעשיהם אלא מחמת שלא היתה חשובה בעיניהם חטאו גם שלא לברך אך מצד הברכה לא היו נענשים כ"כ אם לא היה זה מצד שאינה חשובה בעיניהם ללמוד לשמה. ואולי סובר הר' יונה כדמשמע מרמב"ם פ"ג מת"ת ה"ה ובפ"י מתשובה ה"ה שלא גריס ובמצות ומשמע בפ"ג מת"ת שהוא דוקא, דהא על מה שתלמוד תורה גדול ממצות מסיק לפיכך יעסוק גם שלא לשמה עיי"ש. ואף שקשה טובא דעצם הראיה מקרבנות דבלק הוא רק ממצות וגם בפסחים דף נ' ובערכין דף ט"ז ובסוטה דף כ"ב איירי במצות, ואולי גריס בתורה ובמדות שהרגילות במדות מביא לידי לשמה, ויהיה ניחא הא דערכין דאיירי בעונה ובסוטה נוקים פרוש מיראה ג"כ במדות וכן נדחוק בפסחים, ועדיין לא מתורץ הא דבלק וצ"ע. עכ"פ כיון שהרמב"ם סובר כן אפשר גם הר' יונה סובר כן לכן אין לברך על מצוה שלא לשמה, וממילא אף על תורה שלא לשמה אף שלכר"ע צריך ללמד מ"מ לענין ברכה לא עדיפא משאר מצות דנימא דהמעלה בת"ת היא רק מצד שמביא לידי מעשה שעל ענין זה לא מתחייבין בברכה. ורש"י פליג על הר' יונה או משום דגריס שיעסוק גם במצות שלא לשמה וממילא צריך לברך גם כשעושה המצוה שלא לשמה וא"כ אף שלמדו שלא לשמה נמי היה להו לברך, או אף אם לא יגרוס ובמצות כהרמב"ם וא"כ יודה שא"צ לברך בעושה שלא לשמה מ"מ בת"ת שעדיפא משאר מצות סובר שצריך לברך משום שיסבור שמעלת ת"ת הוא גם בעצם. ולפרש שזלזלו בהברכה אף שהיו חייבין גם לדידהו נראה לרש"י דוחק, או שסובר שגם על שלא לשמה כזה שידוע להקב"ה שלא יבואו לידי לשמה הוא ג"כ מצוה ויש ע"ז אדרבה שכן לכן מפרש כפ"י א' והכריע הר"ן כפ"י הר' יונה ולא כפרש"י. ולמה שחזינן בפסחים ובהוריות דף י' שרש"י גורס במצות מה שפליג על הר' יונה הוא מטעם א' שבכל המצות יש לו לברך אף שהוא שלא לשמה וכ"כ בת"ת כטעם א' שלא גרע מכל המצות, אך כ"ש ליכא לרש"י קידושין דף מ' שמשמע שהעדיפות הוא רק מחמת ששניהם ביזו שמביא גם לידי מעשה. ונמצא שיש מחלוקת לדינא באחד שעושה מצוה שלא לשמה שלרש"י ורוב המפרשים יש לו לברך ולהרמב"ם אין לו לברך, והוא חדוש גדול לדינא.

17 - שו"ע הגר"ז הלכות ת"ת פ"ד ס"א בקנטרס אחרון

אלא ודאי דבמצוה אתי שפיר שהמצוה נעשית כתקנה עכ"פ אלא שמחשבתו אינה לשם מצוה אבל בתלמוד תורה כשלומד ואינו מקיים מה שלומד הרי עליו נאמר "ולרשע אמר אלקים מה לך לספר חוקי" וסד"א שראוי לו שלא ללמוד קמ"ל דאפ"ה התלמוד מביא לידי מעשה לבסוף עכ"פ שהמאור שבה מחזירו למוטב וסופו ללמוד ולקיים לשמה.

18 - הקדמת האגלי טל

ומדי דברי זכור אזכור מה ששמעתי קצת בני אדם טועין מדרך השכל בענין לימוד תורה"ק ואמרו כי הלומד ומחדש חדושים ושמח ומתענג בלימודו אין זה לימוד התורה כ"כ לשמה כמו אם היה לומד בפשיטות שאין לו מהלימוד שום תענוג והוא רק לשם מצוה. אבל הלומד ומתענג בלימודו הרי מתערב בלימודו גם הנאת עצמו. ובאמת זה טעות מפורסם. ואדרבא כי זה היא עיקר מצות לימוד התורה להיות שש ושמח ומתענג בלימודו ואז דברי תורה נבלעין בדמו. ומאחר שנהנה מדברי תורה הוא נעשה דבוק לתורה. [ועיין פירש"י סנהדרין נ"ח. ד"ה ודבק]. ובזה"ק דבין יצה"ט ובין יצה"ר אינן מתגדלין אלא מתוך שמחה. יצה"ט מתגדל מתוך שמחה של תורה. יצה"ר כו'. ואם אמרת שע"י השמחה שיש לו מהלימוד נקרא שלא לשמה או עכ"פ לשמה ושלא לשמה. הרי שמחה זו עוד מגרע כח המצוה ומכהה אורה ואיך יגדל מזה יצה"ט. וכיון שיצה"ט מתגדל מזה בודאי זה הוא עיקר המצוה. ומודינא דהלומד לא לשם מצות הלימוד רק מחמת שיש לו תענוג בלימודו הרי זה נקרא לימוד שלא לשמה כהא דאוכל מצה שלא לשם מצוה רק לשם תענוג אכילה וכהא אמרו לעולם יעסוק אדם כו' שלא לשמה שמתוך כו'. אבל הלומד לשם מצוה ומתענג בלימודו הרי זה לימוד לשמה וכולו קודש כי גם התענוג מצוה:

ובזה אמרתי ליישב דברי הרמב"ם בפ"ג מה' ת"ת ובפ"י מהל' תשובה שהעתיק לעולם יעסוק אדם בתורה שלא לשמה שמתוך שלא לשמה כו' ואלו מצות שיר. ואין לומר כלל שלא היה בגירסתו רק תורה. שגם בפיר"ח על פסחים נ': העתיק בתורה ובמצות. ועוד דממקומו שם בגמרא הוא מוכרע דאמר רבא הני נשי דמחזא אע"ג דלא עבדן עבידתא במעלי שבתא משום מפנקותא הוא דהא כל יומא נמי לא קא עבדן אפילו הכי שפל ונשכר קרינן להו. ומייתי בסמוך לה הא דאמר רב יהודה אמר רב לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצות שלא לשמה. משמע דמהאי טעמא הוא. וכן הוא בפירש"י להדיא ע"ש. הרי מבואר שגם במצות

כן:

והנ"ל בדעתו ז"ל דהנה הרמב"ם ושופר פ"ב ה"ד פסק דמצות צריכות כוונה. ואף על פי כן כפאו ואכל מצה פסק דיצא. ופי' הר"ן ור"ת כד' ה"י"ג וזו דבמצוה הרי נהנה באכילתו ואמרינן בעלמא וכו' ומה' המתעסק בחלבים כו' חייב שכן נהנה. וה"נ במצוה שנהנה בעשייתה יוצא אפילו בלא כוונה וכפירש"י ז"ל. והנה בט"ז יו"ד סוף סימן רכ"א דאף דמצות לאו להנות נתנו ומותר במודר הנאה אינו כן בתורה שמשמחת הלב ומגיע לו הנאה ע"ש. והנה לעיל כתבנו דשמחה והנאה שמתענג בלימוד התורה היא מכלל המצוה *:

ובזה נבאר דברי הרמב"ם הנ"ל דקשה לי' בהא דשלא לשמה דמשמע אפי' אין מתכוין למצוה. כהא דשפל ונשכר בפסחים הנ"ל כפירש"י שם. והא ק"ל מצות צריכות כונה. ואין לומר דאף דמצות צריכות כוונה. מ"מ מתוך שעושה שלא בכוונה יבא לעשות בכוונה והוא נמי בכלל דבריו מתוך שלא לשמה בא לשמה. ליתא דהנה בהוריות יוד: מייתי רב ראי' להא דלעולם יעסוק אדם כו' שמתוך שלא לשמה בא לשמה מבלק שבשכר שהקריב מ"ב קרבנות זכה ויצאתה ממנו רות. ופירש מהרש"א שהקרבנות היה לעצמו להנצל מישראל והוא דומיא דלקנות שם. בא לשמה שזרעו דוד ושלמה הקריבו לשמה. והנה מוכח מזה דשלא לשמה נמי מצוה היא בעצם. וע"כ בשביל מצוה זו זוכה לבוא לידי לשמה. דאלת"ה אלא דשלא לשמה לאו מצוה היא כלל. ומ"מ ע"י הרגל המצוה יבוא לעשות לשמה. מה ראי' הוא מבלק שבלק אף שהתכוין להנצל מישראל מ"מ נתכוין להקריב להשי"ת ועשה מצוה. וע"כ בזכות זה זכה מה שזכה. וכן מפורש בשכר שהקריב מ"ב קרבנות אלמא דזכות הקרבנות גרמו לו ולא ההרגל. ועוד דלא שייך כלל לומר שפי' הרגלו של בלק בקרבנות הקריבו דוד ושלמה לשמה. אבל שלא לשמה דאמרת דלאו מצוה היא כלל מנלן שיבוא מזה לידי לשמה. אלא ודאי דכל שלא לשמה נמי מצוה היא בעצם. וע"כ בזכות מצוה זו זוכה לבוא לידי לשמה. וע"ז שפיר מייתי ראי' מבלק שבשכר שהקריב אף דהוי שלא לשמה זכה מה שזכה. וההנהגה במצוה שלא לשמה דמצוה היא עכ"פ בעצם. אבל בלא נתכוין למצוה למ"ד מצות צריכות כוונה לאו מצוה היא כלל. כדמוכח בעירובין צ"ה: דלמ"ד מצות צריכות כוונה בלא מתכוין למצוה אינו עובר בכל תוס' כלל. ואי אמרת דבלא כוונה מ"מ מצוה היא. ממילא הוי מוסיף ועבירה היא. [האומנם שדעת התוספות פסחים קט"ו. דאף למ"ד צריכות כוונה מצוה היא אלא שלא יצא בה ידי חובתו אך דעת יחידית היא זין איך נלמוד שיבוא מזה לידי מצוה בכוונה. אך בתורה ניהא כיון שנהנה והנאה היא מכלל המצוה הרי זה דומה לאכילת מצה דכפאו ואכל מצה יצא אף דאינו מתכוין למצוה. ומעתה לא קשיא ממי שאינו עושה מלאכה בערב שבת לשם עצלות דנשכר משום דהוי מצוה שלא לשמה. ולהנ"ל מיושב שפיר דהנה

הוא המתעסק פטור ודשא"מ מותר. הוא דוקא במידי דמעשה. שהרי כתב הטור שהמשהה המין שאינו ידוע לו בפסח הוא כאוכל חלב בשוגג. הרי דאף שאינו מתכוין להשהות ומתעסק הוא. דומה לאוכל חלב בשוגג. והטעם משום שאינו מידי דמעשה. וכן כתב המק"ח בהקדמה לבדיקה וביטול. ממילא כמו בעבירה שאינה במידי דמעשה לית בה משום מתעסק ודשא"מ. ה"ה במצוה שאינה במעשה לית בה משום אינו מתכוין למעשה. וכמו שמדמה הר"ן מצוה דאית בה הנאה אף בלי מתכוין לעבירה דאית בה הנאה במתעסק. ה"ה שפיר דאית בה עושה מעשה וק"ל. וע"כ מונע א"ע ממלאכה בע"ש שהמצוה היא בשב ואל תעשה. שפיר הוא אף בלי כוונה. ומה שאמר ר' יהודה אמר רב לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצות שלא לשמה כו' יש ליישב לא מיבעיא לדעת האו"ז פ' ראוהו ב"ד דרב יהודה אמר רב דאמר בחולין ולא נדה שנאנסה וטבלה בזה מצוה לביית סובר מצות אין צריכות כוונה דאית שפיר דרב יהודה אמר רב לשיטתי'. אך גם להרמב"ם שפסק מצות צריכות כוונה אף שפסק ופסוקה פ"א דה"ה נדה שנאנסה וטבלה טהורה לביתה. ש"מ דס"ל דלא

19 - תלמוד בבלי מסכת פסחים דף נ עמוד ב

תנו רבנן: יש זריז ונשכר, ויש זריז ונפסד, יש שפל ונשכר ויש שפל ונפסד. זריז ונשכר דעביד כולי שבתא, ולא עביד במעלי שבתא. זריז ונפסד - דעביד כולי שבתא, ועביד במעלי שבתא. שפל ונשכר - דלא עביד כולי שבתא, ולא עביד במעלי שבתא. שפל ונפסד - דלא עביד כולי שבתא, ועביד במעלי שבתא.

20 - תלמוד בבלי מסכת פסחים דף ח עמוד א-ב

והתניא: האומר סלע זו לצדקה בשביל שיחיה בני או שאחיה בן העולם הבא - הרי זה צדיק גמור!

21 - רש"י מסכת פסחים דף ח עמוד ב

הרי זה צדיק גמור - בדבר זה, ולא אמרינן שלא לשמה עושה, אלא קיים מצוה בזה שזוכה לעשות לדקה, ומתכוין אף להנחת עולמו שזכה זה לעולם הבא או שיחיו בניו.

22 - נשיח בחקין עמ' קעט

ופשוט שכוונתו הוא שרק בדבר זה הוא צדיק גמור אבל צדיק גמור ממש לא הוי כיון שלא קיים בזה מצות אהבת ה' ומש"ה אינו צדיק גמור בכל דבר. אך התוס' שם בד"ה שיזכה משמע שהבינו דהא דקאמר בגמרא הרי זה צדיק גמור היינו לגמרי ומש"ה הקשו מהא דתנן באבות אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב על מנת לקבל פרס כתומר דמבואר ממתניתין שאינו צדיק גמור כיון שקיים מצות צדקה בשביל הנאת עצמו. [דאילו לפרש"י לק"מ שזה בכלל הא דתנן אל תהיו כעבדים המשמשין וכו' ואעפ"כ קרינן ליה צדיק גמור בדבר זה. נמצינו למדים מפרש"י דהא דבעינן כוונה לשם מצוה דוקא אינו בדין קיום מצוה זו אלא דין כלל באהבת ה' לכך אף כשאינו מכין לשם מצוה הוא כצדיק גמור בדבר זה שכל החסרון הוא רק במצוה כללי של אהבת ה'.]

23 - תוספות מסכת פסחים דף ח עמוד ב

שיזכה לעולם הבא הרי זה צדיק גמור - והדתנן (אבות פ"א מ"ג) אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב על מנת לקבל פרס היינו בכח"ג שאם לא תבוא לו אותה הטובה שהוא מצפה תוהא ומתחרט על הצדקה שעשה אבל מי שאינו תוהא ומתחרט ה"ז צדיק גמור וכן משמע בריש מסכת ר"ה (דף ד.) ובפ"ק דב"ב (דף פ.).

24 - אהבת חסד ח"ב פרק כג בהגהה

(* הגה"ה: וְלְכַאוֹרְהָהּ הַסְגִּיאַת תְּמוּנָהּ, דְּכָאן קָרִי לָהּ צְדִיק גָּמוֹר, וְכַדָּף (נ'): בְּפָסְחִים אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: לְעוֹלָם יַעֲסֹק אָדָם בְּתוֹרָה וּבְמִצְוֹת אֶפְלוּ שְׂלָא לְשִׁמְיָהּ, שְׁמִתוּף שְׂלָא לְשִׁמְיָהּ בָּא לְשִׁמְיָהּ, מִשְׁמַע אֶבְל זֶה גּוֹפֵא אֵינְנָה מִצְנָה גְּמוּרָה. וּבְסוּטָה (כ"ב): אָמְרוּ לָהּ אֲבִי וְרַבָּא לְתַנָּא: לָא תִתְנִי "פְּרוּשׁ מֵאֲהָבָה, פְּרוּשׁ מִיִּרְאָה", דְּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: לְעוֹלָם יַעֲסֹק אָדָם וְכוּ', וְעִין בְּרִשְׁשִׁי שָׁם הוּא, מִשְׁמַע דְּאָם עוֹשֶׂה מְשׁוּם שָׂקֵר, הוּא גַם כֵּן בְּכֻלָּל שְׂלָא לְשִׁמְיָהּ. אֶבְל כַּד נַעֲזֵן הֵיטֵב בְּרִשְׁשִׁי בְּפָסְחִים (ח'). בְּסוּף הַעֲמוּד דְּבוּר הַמִּתְחִיל "וּכְהֵא יִנְנָא" הוּא, וּבְעֲמוּד ב' דְּבוּר הַמִּתְחִיל "הָרִי זֶה וְכוּ'" הוּא, וְיִתְיָא. דְּאָם הוּא מְכַנֵּן לְקַיָּים הַמִּצְנָה וּמְכַנֵּן גַּם כֵּן לְתוֹעֵלַת עֲצָמוֹ, אֲזוּ הוּא מִצְנָה גְּמוּרָה, אֶבְל אִם הוּא מְכַנֵּן רַק לְתוֹעֵלַת עֲצָמוֹ כִּנְהָ אוּ בְּבָא וְלֹא לְשִׁם מִצְנָה כְּלָל, אֲזוּ הוּא מְקַרֵּי מִצְנָה שְׂלָא לְשִׁמְיָהּ, וּבְדִקְוָתָא לֵן בְּעֻלְמָא (אורח חיים סימן ס' סעיף ד') מִצְוֹת צְרִיכוֹת כְּנֻנָה, נֵאֵם לָאוּ — לֹא קַיָּים הַמִּצְנָה כְּדִין. [נֵאֵין לִימַר דְּלַעֲנֵן צְדָקָה נְחָסֵד כִּינֵן שְׁהַעֲנִי מְקַבֵּל הַטּוֹבָה, לֹא בְּעִינֵן כְּנֻנָה כְּלָל, וּבְכֻלָּ גּוֹנֵי מְקַרֵּי מִצְנָה גְּמוּרָה — דְּאָם כֵּן

יפל קשית הגמרא שם בפסחים (ח'), מה שמקשה: וכהאי גוונא לאו מצנה היא, ומה שאמר בסוטה (כ"ב): לא תתני "פרוש מאהבה, פרוש מיראה", ודאמר רב יהודה אמר רב: לעולם יעסק וכו' — בעל כרחך צריך לפרש דהינו היכא שהוא מכונן רק לתועלת שְׂכָר או מיראת הענש, ולא לשם מצנה כלל, אִז הוא מקרי מצנה שלא לשמה. וכן היכא שהוא מכונן רק שייכבדוהו בנה, גם כן הוא בכלל הנה, כמו שפרש רש"י בכרכות (י"ז), וכן פתבו התוספות שם דבור המתחיל העושה ^{טו},

ובתענית (ד') ^{טו}. אלא דקשיא לי לפי מה שפרש רש"י שם בסוטה דבור המתחיל מעשה שקם, דהינו קרי שייכבדוהו יאו, צינ שם, אם כן הנה לה לאבני ורבא שם גם כן לומר דלא תתני "פרוש שקמי", דהוא בכלל הא דאמר רב יהודה אמר רב: לעולם יעסק אדם וכו'. אלא ודאי דסבירא להו לאבני ורבא דנה גרע ממצנה שלא לשמה, וסותר לדברי רש"י בכרכות הנ"ל. אף היכא דהוא מכונן למצנה, והוא רוצה גם כן שייכבדוהו — בודאי מצנה היא, ואפשר דהוא בכלל לשמה. ואין להקשות דאם כן מה הקשה התוספות שם בפסחים הנ"ל (ח'): דבור המתחיל שיינקה, מהא דתנן (אבות פרק א' משנה ג'): אל תקיפו בעבדים וכו' יאו, ותרצו בשמכונן רק בשביל הפנים. יש לומר דעדיפא מתרצי, דאפלו היכא שאין מכונן בעת הפעלה לשם שְׂכָר בלחוד, מכל מקום כיון שלבסוף קשלא יגיע לו הפנים הוא תוקא על העבר, לא מקרי מצנה. ורע, דהתוספות בסוטה (כ"ב): דבור המתחיל לעולם, סוכרים דמה שאמרו דאם מתשב בשביל שיהיה כן עולם הבא הרי זה צדיק גמור, מכל מקום הוא בכלל מצנה שלא לשמה, אכל מהתוספות דפסחים הנ"ל, וכן מרש"י שם, לא משמע כן. וכן פשטא דלשנא ד"הרי זה צדיק גמור" לא משמע כן, וכמו שכתבנו מתחלה.

בתורה
ומתורת
על
הצדקה
כשנתאכזר

25 - ספר החינוך מצוה תכד

וכמו כן בכלל האזהרה שלא לעשות מצוות ה' ברוך הוא על דרך הנסיון, כלומר שיעשה אדם מצוה לנסות אם יגמלוהו ה' כצדקו, לא לאהבת האל ויראתו אותו. ואל יקשה עליך מה שאמרו זכרונם לברכה בפרק קמא דמסכת תענית (ט' ע"א), עשר תעשר [דברים י"ד, כ"ב], עשר בשביל שתתעשר, שכבר תירצוה שם ואמרו שבכל המצוות נאמר לא תנסו, חוץ מזו דמעשר, שנאמר [מלאכי ג', י'], הביאו את כל המעשר אל בית האוצר וגו' ובחנוני נא בזאת וגו'. והטעם בזו כענין שכתוב [משלי י"ט, י"ז], מלוה ה' חונן דל, כלומר, שהודיענו האל ברוך הוא כי בפרנסנו משרתי ביתו במעשר נמצא התועלת והברכה בממונו על כל פנים, ולא יעב זה שום דבר חטא ועון. וטעם איסור הנסיון במצוות, מפני ששכר מצוות אינו בעולם הזה, וכמו שדרשו זכרונם לברכה בריש מסכת עבודה זרה [ג' ע"א], היום לעשותם [דברים ז', י"א], ולמחר, כלומר לעולם הבא, ליטול שכרם, וזה שאמרו זכרונם לברכה [בבא בתרא י' ע"ב], האומר סלע זו לצדקה בשביל שיחיה בני הרי זה צדיק גמור, תירצוה חכמים המפרשים כשגומר הנותן בלבו לתת

אותה בין שיחיה או לא יחיה שאין זה מנסה את ה'.

26 - תלמוד בבלי מסכת תענית דף ט עמוד א

אשכחיה רבי יוחנן לינוקא דריש לקיש, אמר ליה: אימא לי פסוקיך? - אמר ליה: עשר תעשר. אמר ליה: ומאי עשר תעשר? - אמר ליה: עשר בשביל שתתעשר. - אמר ליה: מנא לך? - אמר ליה: זיל נסי. - אמר ליה: ומי שרי לנסוייה להקדוש ברוך הוא? והכתיב +דברים ו' לא תנסו את ה'! - אמר ליה: הכי אמר רבי הושעיא: חוץ מזו, שנאמר +מלאכי ג' הביאו את כל המעשר אל בית האוצר ויהי טרף בביתי ובחנוני נא בזאת אמר ה' צבאות אם לא אפתח לכם את ארבות השמים והריקתי לכם ברכה עד בלי די, מאי עד בלי די? אמר רמי בר חמא אמר רב: עד שיבלו שפתותיכם מלומר די. - אמר ליה: אי הות מטי התם להאי פסוקא - לא הוית צריכנא לך ולהושעיא רבך.

27 - שולחן ערוך יורה דעה סימן רמו סעיף ד

הצדקה דוחה את הגזירות הקשות, וברעב תציל ממות, כמו שאירע לצרפית. כגב: ויהי מעשרת, ולאסור לנסות הקב"ה כי אם צדק זה, שנאמר: ובהנני נא בזאת וגו' (מלאכי ג, י). (טור מגמרא פ"ק דתענית). וי"א דוקא בנתינת מעשר מותר לנסות הקב"ה, אבל לא בשאר נדקא (צ"י דכך משמע מש"ס שם).

28 - פתחי תשובה יורה דעה סימן רמו ס"ק א

(א) בדבר זה - עיין בספר משנת חכמים הל' יסוה"ת דף י"ז ע"א שכתב דהא דשרי לנסות במעות מעשר היינו אם עושה ע"מ להתעשר אבל בשביל טובה אחרת כמו בשביל שיתנו בניו וכדומה אסור לנסות ע"ש. ועיין בזה בספר פרשת דרכים בדרך האתרים דרוש ג'.

29 - משנה מסכת אבות פרק א משנה ג

אנטיגנוס איש סוכו קבל משמעון הצדיק הוא היה אומר אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב על מנת לקבל פרס אלא הווי כעבדים המשמשין את הרב שלא על מנת לקבל פרס ויהי מורא שמים עליכם:

30 - רמב"ם על משנה מסכת אבות פרק א משנה ג

פרס ייקרא הגמול אשר יגמול האדם מי שאינו חייב לו בדין, אלא יעשה זה על דרך החסד וההטבה, כמי שיאמר לעבדו, או לבנו הקטן, או לאשתו: עשה כך, ואתן לך דינר או שנים. וזה הוא ההבדל בין פרס ושכר, כי השכר חייבים בו בדין. ואמר זה החסיד, שאתם לא תעבדו את ה' על תנאי שייטיב לכם ויגמלכם חסד, ותקוו לגמול ותעבדו בעבורו, אלא עבדוהו כעבדים שאינם מקווים לחסד ולא להטבה, רצה בזה: שיהיו עובדים מאהבה, כמו שבארנו בעשירי מסנהדרין. ועם זה לא פטרם מן היראה, ואמר: ועם היותכם עובדין מאהבה, אל תנחו היראה לגמרי, ויהא מורא שמים עליכם, כי כבר באה גם כן בתורה המצוה ביראה, והוא אומר: +דברים ו' יג+ "את ה' אלהיך תירא". ואמרו החכמים: "עבוד מאהבה, עבוד מיראה". ואמרו: "האוהב לא יחמץ מצוה, והירא לא יעבור על אוהרה", כי ליראה מבוא גדול במצוות לא תעשה, וביחוד במצוות השימעיות.

והיו לזה החכם שני תלמידים, שם האחד צדוק ושם האחר ביתוס, וכאשר שמעוהו שאמר זה המאמר, יצאו מלפניו, ואמר אחד מהם לשני: הנה הרב כבר באר בפירוש שאין שם שכר ולא עונש, ואין שם תקוה כלל, כי לא הבינו כוונתו עליו השלום. ונתחברו זה לזה, ופרשו מן התורה. והתקבצה לזה כת ולזה כת, יקראום החכמים צדוקין וביתוסין. והיות שלא יכלו לקבץ קהילות לפי מה שהגיע להם מן האמונה - כי זאת האמונה הרעה תפריד הנקבצים, כל שכן שלא תקבץ הנפרדים - הלכו אחר אימות הדבר אשר לא יכלו להכזיבו אצל ההמון, ולו הוציאו אותו מפייהם היו נהרגים, רצוני לומר: נוסח התורה, וצייר כל אחד מהם בלב סיעתו שהוא מאמין בנוסח התורה, וחולק על הקבלת, ושהיא קבלה בלתי נכונה. וזה כדי שיפלו מהם כל ההלכות המקובלות והגזרות והתקנות, הואיל ולא יכלו לדחות הכל, הכתוב והמקובל. ויתרחב להם גם כן הפתח לפירוש, לפי שכאשר חזר הפירוש אל בחירתו - יקל במה שירצה ויחמיר במה שירצה לפי מטרות, הואיל ואינו מאמין בעיקר כולו, ולא ביקשו אלא דבר שיחיה נוח לקצת בני אדם. ומני אז צמחו אלה הכתות הארורות, קהילות המינים אשר ייקראו בארץ הזאת - רצוני לומר: מצרים - קראין, ושם אצל החכמים צדוקין וביתוסין, והם אשר החלו להטיל דופי בקבלה, ולפרש הכתובים כפי מה שיראה לכל אדם, מבלי השמע לחכם כלל, בניגוד לאומרו יתעלה: +דברים יז יא+ "על פי התורה" וכו' "לא תסור" וכו'.

31 - ר' עובדיה מברטנורא מסכת אבות פרק א משנה ג

ויהי מורא שמים עליכם - אע"פ שאתה עובד מאהבה עבוד ג"כ מיראה. שהעובד מאהבה זריו במצות עשה, והעובד מיראה נזהר ממצות לא תעשה, ונמצאת דעבודתו שלימה. וכן אמרו חז"ל, עבוד מאהבה עבוד מיראה. עבוד מאהבה, שאם באת לשנוא דע שאתה אוהב ואין אוהב שונא. עבוד מיראה, שאם באת לבעוט דע שאתה ירא ואין ירא בועט:

32 - תלמוד בבלי מסכת נדרים דף סב עמוד א

תניא: +דברים ל+ לאהבה את ה' אלהיך לשמוע בקולו ולדבקה בו - שלא יאמר אדם: אקרא שיקראוני חכם, אשנה שיקראוני רבי, אשנן שאהיה זקן ואשב בישיבה, אלא למד מאהבה וסוף הכבוד לבא, שנאמר: +משלי ז+ קשרם על אצבעותיך כתבם על לוח לבך, ואומר: +משלי ג+ דרכיה דרכי נועם, ואומר: +משלי ג+ עץ חיים היא למחזיקים בה ותומכיה מאושר. רבי אליעזר בר ר' צדוק אומר: עשה דברים לשם פעלם, ודבר בהם לשמם, אל תעשם עטרה להתגדל בהם, ואל תעשם קורדום להיות עודר בו, וקל וחומר: ומה בלשצר שלא נשתמש אלא בכלי קדש שנעשו כלי חול - נעקר מן העולם, המשתמש בכתרה של תורה - על אחת כמה וכמה.

33 - תלמוד בבלי מסכת עבודה זרה דף יט עמוד א

אשרי איש ירא [את] ה' - אשרי איש ולא אשרי אשה? א"ר עמרם אמר רב: אשרי מי שעושה תשובה כשהוא איש. ר' יהושע בן לוי אמר: אשרי מי שמתגבר על יצרו כאיש. במצותיו חפץ מאד - אר"א: במצותיו - ולא בשכר מצותיו. והיינו דתנן, הוא היה אומר: אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב על מנת לקבל פרס, אלא היו כעבדים המשמשין את הרב שלא על מנת לקבל פרס.

34 - רמב"ם ריש פרק חלק

יותר ויחזק שכלו, ויקלו בעיניו אותם המגדנות, יאמר לו המלמד, קרא ולמד ואקנה לך הליפת הדורה ומגבעת גאה ונעליים חדשות וכיו"ב, ואי ישתדל לקרוא בשביל המלבושים ההם שהם נכבדים אצלו יותר מן הלימוד, וכשיגדל יותר ויהיה נקלה בעיניו השכר הזה, יאמר לו רבו, למוד ותקף לך עשרה דיניי זהב, או שעון זהב וכדומה, והוא לומד בשביל הזהב שהוא נכבד בעיניו יותר מן הלימוד, וכשיגדל ויחזק שכלו, יאמר לו רבו, למד כרי שתהיה ראש בית הדין ומורה הוראות בישראל ותהיה לראש וקצין ויכבדוך בני אדם ויקומו מפניך, כמו הרב פלוני, והוא משתדל ללמוד כדי להשיג מעלה זו, ויהיה תכלית לימודו בשביל הכבוד שיחכבד בעיני בני אדם, וינשאורו וישבחוהו בפני קהל ועדה, וכל זה מגונג, אלא שלמיעוט שכל האדם ישים תכלית החכמה לדבר שהוא זולת החכמה עצמה, ועל האמת אין זה אלא הבל ורעות רוח, ועל לימוד כזה אמרו חכמים שהוא תורה שלא לשמה, וכן אמרו (אבות פ"ד מ"ה, ונדרים סב.) אל תעשם עטרה להתגדל בהם ולא קרדום לחפור בהם, ואין תכלית החכמה אלא לשם ידיעת החכמה בלבד, וידע שהשם יתברך אמת וחורתו אמת, ותכלית ידיעתה כדי לעשותה ולקיימה, והוא מה שאמר האיש השלם (אבות פ"א מ"ג) אל תהיו כעבדים המשמשים את הרב על מנת לקבל פרס וכו', עכ"ל. וכ"כ עוד

ואמשור לך משל, ותכין לך לכל דברי כזה, הנה יש נער קטן שהובא אל מלמד תינוקות ללמוד תורה, וזהו באמת הטוב הגדול אשר יגיעו מן השלמות, אלא שהוא למיעוט שניו וחולשת שכלו אינו מבין מעלת הטוב ההוא, ולכן בהכרח יצטרך המלמד שהוא שלם בחכמה לזרו אותו ללמוד, ויאמר לו בני קרא ולמד וארתן לך אגוזים או חמרים, וגם מעט דבש, סוכריות ושוקולד, ומיני מגדים וכיו"ב, והילד קורא ומשתדל ללמוד לא בשביל עצם הקריאה, לפי שעדיין אינו יודע מעלתה, אלא כדי שיתנו לו אותו מאכל, שאצל הילד אותו מאכל יקר בעיניו מן הקריאה, וכשיגדל

אל יאמר אדם הריני עושה מצות התורה ועוסק בחכמתה כדי שאקבל כל הברכות הכתובות בה או כדי שאזכה לחיי העולם הבא, ואפרוש מן העבירות שהזהירה תורה מהן כדי שאנצל מן הקללות הכתובות בתורה או כדי שלא אכרת מחיי העולם הבא, אין ראוי לעבוד את ה' על הדרך הזה, שהעובד על דרך זה הוא עובד מיראה ואינה מעלת הנביאים ולא מעלת החכמים, ואין עובדים ה' על דרך זה אלא עמי הארץ והנשים והקטנים שמחנכין אותן לעבוד מיראה עד שתרבה דעתן ויעבדו מאהבה.

הלכה ב

העובד מאהבה עוסק בתורה ובמצות והולך בנתיבות החכמה לא מפני דבר בעולם ולא מפני יראת הרעה ולא כדי לירש הטובה אלא עושה האמת מפני שהוא אמת וסוף הטובה לבא בגללה, ומעלה זו היא מעלה גדולה מאד ואין כל חכם זוכה לה, והיא מעלת אברהם אבינו שקראו הקב"ה אוהבו לפי שלא עבד אלא מאהבה והיא המעלה שצונו בה הקב"ה על ידי משה שנאמר ואהבת את ה' אלהיך, ובזמן שיאהוב אדם את ה' אהבה הראויה מיד יעשה כל המצות מאהבה.

36 - ענף עץ אבות פרק א' משנה ג'

בוכה, אמר לו מה אני עושה, מניח אני חיי עולם הבא בשביל הזהב, אני אין רצוני אלא לזכות לחיי עולם הבא, בבקשה מול כוס הזהב ממני, ודי לי זכות התורה שאני לומר. אמר רבי אבא, עתה אני למד מדבריו שכל כוונתו בלימודו הוא לשם שמים, החזיר יוסי את כוס הזהב והפז לבעליו, ואמר לו רבי אבא, לך ותמכרנו וחן המעות לצדקה לעניים ולאביונים, וליתומים ולאמנות, ותקבל שכרך מן השם יתברך, ומאז קראוהו בשם רבי יוסי בן פזי, על שם הכוס הזהב והפז. וזכה לבתרה של תורה הוא ובניו בקרב ישראל.

והרב הגדול רבי יעקב קרנין המגיד מדוכנא באהל יעקב (פר' חיי שרה דף נא ע"א) כתב על משנתו משל נאה. שר גדול ונכבד מאד יצא למייל עם בני ביתו, ונסע במרכבתו ונתאכסן אצל עשיר אחד, ללון שם בלילה ההוא, והלה קיבלם בכבוד גדול ויעש להם ממעמים כאשר אהבו, ויפנה מקום לעבדיו ומשרתיו של השר, ויאכילם וישקם. ויהי בבוקר וישאל אותו השר על המגיע לו, ויענה כך וכך והובים, וישלם לו השר כאשר ביקש, ויסע השר לדרכו ולא זכר עוד מן האיש ההוא. לימים הגיע השר אצל אדם אחר, וגם הוא כיבדו מאד, ויאכילו וישקוהו, וגם לעבדיו ומשרתיו של השר כיבדם באכילה ושתיה ולינה.

וכאזר בוקר קראו השר, ואמר לו הגידה לי כמה משבורתך, והלה ענהו, מה אספר לאדוני מהפלגת שמחתי וכבודי אשר זכיתי לקבל פניו עם כל הכבוד הזאת, ואני אסיר תודה על אשר זכיתי לשרתו, ואך ארדיב עז לבקש מאדוני כסף או זהב. וכשמעו השר את דבריו נתעוררה בלבו אהבה וחיבה יתרה לאיש ההוא, והפציר בו לקחת ממנו מתנה העולה שבעתיים על שכרו, וימאן לקחת, ולויה את השר בכבוד גדול, ומאז נשאר זכרונו של זה הקוק בלבו של השר, לפקוד אותו

איתא בזהר הקדוש ה"א (פרשת לך לך דף פח ע"ד), רבי אבא היה מכריז, הרוצה להתעשר ולהאריך ימים יבא לבית המדרש ויעסוק בתורה, כמו שנאמר אורך ימים כימינה, בשמאלה עושר וכבוד. היה שם בחור אחד רווק, יום אחד בשומעו את דברי הכרוז הנז', בא לפני ר' אבא, ואמר לו, אני מוכן לעסוק בתורה על מנת שאחיה עשיר, אמר לו מה שפך, אמר לו, "יוסי", קרא ר' אבא לתלמידיו וצוה עליהם שילמדו את הבהור הזה תורה. והיו קוראים לו יוסי בעל תאוה של העושר. יום אחד בא אצל רבי אבא, ואמר לו, רבי, היכן העושר שהבטחת, חשב רבי אבא בלבו להתעשו, מפני שכל לימודו אינו לשם שמים, אלא בשביל העושר. ואז שמע בת קול אומרת, אל תענישהו, המשך ללמדו תורה, כי הוא עתיד להיות חכם גדול בישראל. והנה בזמן בחור אחד, בא אדם אחד אצל רבי אבא, ובחיקו נשא כוס זהב משובץ ב"פז". הוציאו מחיקו וכל הבית האיר מאורו, ואמר לרבי אבא, רבי, אנכי הייתי רוצה מאד לזכות בבתרה של תורה, אולם טרדות רבות

סכבוני, כתרוני הדריכוני, ולא זכיתי לך, וכרצוני שיהיה אדם תלמיד חכם שישתדל בעסק התורה לזכותי, ובזהות שהשם יתברך חנני עושר גדול, שהשאר לי אבי בירושה, אני מוכן להעניק את כוס הזהב הזה למי שיעסוק בתורה, כדי שאזכה גם אני בתורתו. שלח רבי אבא והביא את החבור יוסי, וקרא עליו הכתוב לא יערכנה זהב וזכויות ותמורתה "כלי פז", והעניק לו את כוס הזהב המשובץ ב"פז" כמתנה. והיה יוסי יגע בתורה בכל כחו, בשקידה רבה, עד שנעשה לאדם גדול. לימים נכנס גדול ערך התורה והמדתה לתוך לבו, כאהבה רבה ובחיבה יתרה. פעם נכנס אליו רבי אבא, ומצאו בוכה, אמר לו רבי אבא, למה אתה

מידי פעם בפעם, ובפרט בעת שמחת ילדיו, במתנות יקרות ונכבדות כל ימי צבאי, הנמשל העובד את השם על מנת לקבל פרס, וכשכיר יקוה פעלו, אף על פי שעבודתו רצינה, אין לו אלא שכרו, אבל העובד הנאמן השמח במה שזכה לעבוד את השם בתורה ובמצות, וכה' תתהלל נפשו במה שכתב בנו ה' לשרתו ולברך בשמו, ולא יתן עינו לשכר, הנה שכרו יותר מאד לעד ולנצח נצחים לאורך ימים ושנות חיים.

אלא היו בעבדים המשמשים את הרב שלא על מנת לקבל פרס. מעשה שהיה אצל

רבינו הגאון רבי אליהו מוויילנא, שבשנת בצורת אחת לא היו אתרוגים מצויים, למצות ארבעת המינים בחג הסוכות. סוחרו האתרוגים יצא מעיר ויילנא לבקש אתרוגים למצוה, עד שהגיעו לערי איטליא, ויבקשו ולא מצאו, וחבל נצטערו שישארו בחג בלי מצות ארבעת המינים. והגאון שלח שליח מיוחד לחפש בכל כחו להביא אתרוג למצוה, אפילו בדמים מרובים. ואחר עמל וצורח, מצא השליח אצל איש אחד אתרוג כשר ומתהדר להפליא, והשליח העתיד עליו למכרו, והלה סירב, או גילה לו השליח, שהאתרוג מיועד להגרא מוויילנא. כששמע האיש כן, אמר לשליח: בשביל כבוד הגרא אני נותן את האתרוג חנם אין כסף, אבל בתנאי שהלקו של הגרא בעולם הבא בעד מצות האתרוג של השנה הזאת, יהיה שייך רק לי. השליח התחיל ללחוץ על האיש

לוותר על התנאי הזה, והציע לו סכום עצום, אבל האיש עמד במירונו, ודרש כמפניע לקיום התנאי. בדלית ברירה הסכים השליח אל התנאי, ולקח את האתרוג, וחזר אל הגאון ומסר לידו את האתרוג, הגרא שמח מאד על האתרוג שהוא הדר להפליא, אבל השליח נפשו היתה מרה עליו בשביל התנאי, הגיע ערב החג, ונכנס השליח ברוב צער וסיפר לו כל המעשה בענין האתרוג, והתנאי שעשה עמו הנותן, שמע הגרא וענה כפנים קורנות, אני מוכן ומוזמן לתת כל זכותי במצוה זו

לנותן האתרוג, ולבד שאני יכול לקיים מצות ארבעת המינים בחלוקה, לעשות זאת רוח ליוצר הכל